

SOME PROBLEMATIC ASPECTS OF COMPLICITY IN CRIME

Giorgi Gamkhitashvili

*PhD student at Faculty of law at Ivane Javakhishvili Tbilisi State University,
Visiting lecturer at Faculty of law at Ivane Javakhishvili Tbilisi State University, Attorney*

Email: ggamkhitashvili2@gmail.com

გიორგი გამხიტაშვილი

Abstract

As it is known, one of the main figures in criminal law is the perpetrator, because he/she is presented as the main character of a crime, without whom there is no crime. However, in most cases, the crime is committed in complicity, when the perpetrator (accomplice) acts with the other person – the accomplice, both before the direct commission of the crime, as well as during the immediate course of its commission.

The role of the accomplice is mainly manifested in the implementation of more important actions at several stages of the crime, which is reflected in the creation of appropriate conditions before the commission of criminal acts, and in the expression of support for the safe and easy conduct of the immediate process of its implementation, which, in turn, may be accomplished by avoiding disturbing circumstances for the perpetrator or his/her personal encouragement. Thus, the role of the institution of complicity in the commission of a particular crime is so great that without it the crime would often not have been committed at all or its safe conduct would have been seriously endangered. It is also important to emphasize the fact that accomplices in crime also provide active actions to cover up the traces of the crime, thus, making the process of committing criminal acts more reliable for the perpetrator (accomplices).

Therefore, it is important to review the essence of complicity in general and its types, in order to clearly define the existence of the institution of complicity in criminal law, to outline its functional role in the crime and to clearly define the legal scope of action of all three types of accomplices.

KEYWORDS: Organizer, Inciter, Assistant

შესავალი

დანაშაულში თანამონაწილეობა წარმოადგენს ერთ-ერთ უმნიშვნელოვანეს ინსტიტუტს სისხლის სამართალში, ვინაიდან, ზოგიერთ შემთხვევაში დანაშაული ხორციელდება თანამონაწილეობით – ე.ი. ამსრულებელსა და თანამონაწილეს შორის როლების გადანაწილების გზით. ამდენად, თანამონაწილის როლი არანაკლებ მნიშვნელოვანია დანაშაულის განხორციელების პროცესში, რამეთუ იგი ასრულებს დანაშაულის ობიექტური შემადგენლობის მიღმა არსებულ, მის ჩასადენად მიმართულ ისეთი სახის აქტივობებს, რომლებიც, თავისი ხარისხითა და ინტენსივობით, განსაზღვრავს დანაშაულის დაგეგმვის პროცესს, აადვილებს დანაშაულებრივი ქმედების ჩადენისა და შემდგომი კვალის დაფარვის საკითხებს. ამდენად, თანამონაწილეობით ჩადენილი დანაშაულის სწორი კვალიფიკაციის განსაზღვრისათვის მნიშვნელოვანია თანამონაწილეობის ინსტიტუტის არსისა და თანამონაწილეთა კონკრეტული სახეების ფუნქცია-მოვალეობათა, მათი მოქმედების სამართლებრივი ფარგლების დეტალური საკანონმდებლო მიმოხილვა.

აქედან გამომდინარე, მნიშვნელოვანია, შეფასდეს თანამონაწილეთა თითოეული სახე და მათთვის დამახასიათებელი მკაფიო სამართლებრივი ელემენტები, რომლებიც მათ უპირობოდ მიჯნავს არა მხოლოდ ამსრულებლობის სახეებისგან, არამედ თავად ერთმანეთისგანაც.

დანაშაულში თანამონაწილეობის ცნება

„დანაშაული შეიძლება ჩაიდინოს როგორც ერთმა, ისე რამდენიმე პირმა. იმ შემთხვევაში, როდესაც დანაშაული რამდენიმე პირმა ჩაიდინა, კავშირი მათ შორის შეიძლება სხვადასხვა ხასიათისა იყოს. ზოგჯერ იმ პირთა კავშირი, ვინც ხელი შეუწყო დანაშაულის ჩადენას, იმდენად სუსტია, რომ მათი მოქმედების შედეგად წარმოშობილი ვნება არ შეიძლება განხილულ იქნეს, როგორც ყველა მათგანის ერთი საერთო დანაშაულებრივი ქმედობა, ხოლო მოქმედი პირები როგორც – ერთი დანაშაულის თანამონაწილენი“.¹ დანაშაულში თანამონაწილეობის ხასიათიდან გამომდინარე, მასში თანამონაწილეთა მიერ განხორციელებული ქმედების მართლწინააღმდეგობის ხარისხი და მოსალოდნელი შედეგის საშიშროება უპირობოდ დამოკიდებულია სწორედ, ამსრულებლის მიერ ჩადენილი ქმედების სოციალურად მავნე ხასიათზე.

„თანამონაწილეთა მოქმედების ობიექტური მხარის ერთიანობა, უპირველეს ყოვლისა, იმით გამოიხატება, რომ ყოველი თანამონაწილის მოქმედება უნდა იყოს მიზნობრივ კავშირში დანაშაულებრივ შედეგთან, ასე რომ, ეს შედეგი მათი საერთო საქმიანობის პროდუქტს წარმოადგენს“.²

პროფესორ ოთარ გამყრელიძის პოზიციის თანახმად, თანამონაწილეობის ობიექტურ მხარეს შეადგენს ერთიანი უმართლობა,³ აქედან გამომდინარე, თანამონაწილისა და ამსრულებლის პასუხისმგებლობა ემყარება ერთ საერთო საფუძველს, კერძოდ, მართლსაწინააღმდეგო

- 1 წერეთელი, თ., 2007. სისხლის სამართლის პრობლემები. ტომი მეორე. თბილისი: მერიდიანი, გვ. 5.
- 2 წიქარიშვილი, კ., 2016. დანაშაულში თანამონაწილეობის დროს მიზნობრივი კავშირის საკითხი ქართულ და ანგლოამერიკულ სისხლის სამართალში. სამართლის ჟურნალი. N 1, გვ. 316.
- 3 გამყრელიძე, ო., 2013. სისხლის სამართლის პრობლემები, ტომი მეორე. თბილისი: იურისტების სამყარო, გვ. 274.

ქმედებას – სისხლისსამართლებრივ უმართლობას. საერთო უმართლობის გარეშე არ არსებობს თანამონაწილისა და ამსრულებლის პასუხისმგებლობა. უმართლობა დასჯადობის ობიექტური საფუძველია და, შესაბამისად, იგი აუცილებელია თანამონაწილის პასუხისმგებლობისათვის. დანაშაულში თანამონაწილემ პასუხი უნდა აგოს საკუთარი ბრალისათვის.⁴

თანამონაწილეთა ქმედების საშიშროება, მათი ინდივიდუალური ბრალის გათვალისწინებით, უნდა შეფასდეს ჩადენილი დანაშაულის საშიშროებისა და დამდგარი მართლსაწინააღმდეგო შედეგის ფარგლებში. დანაშაულში თანამონაწილებს სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობა არ დაეკისრებათ იმ შემთხვევაში, როდესაც თავად ამსრულებლისთვისაც არ არის მიზანშეწონილი სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობის დაკისრება, მის მიერ განხორციელებული ქმედების ნაკლები საზოგადოებრივი საშიშროების გამო. სწორედ აღნიშნულ შემთხვევას ითვალისწინებს სისხლის სამართლის კოდექსის მე-7 მუხლის მეორე ნაწილი, რომლის თანახმადაც: „დანაშაულს არ წარმოადგენს ისეთი ქმედება, რომელიც თუმცა ფორმალურად შეიცავს ამ კოდექსით გათვალისწინებულ რომელიმე ქმედების ნიშნებს, მაგრამ მცირე მნიშვნელობის გამო არ გამოუწვევია ისეთი ზიანი, რომელიც აუცილებელს გახდიდა მისი ჩადენის სისხლისსამართლებრივ პასუხისმგებლობას, ან არ შეუქმნია ასეთი ზიანის საფრთხე“.⁵ აღნიშნულ შემთხვევაში, თანამონაწილეს პასუხისმგებლობა არ დაეკისრება სწორედ იმის გამო, რომ თავად ამსრულებელიც არ ისჯება სისხლის-

სამართლებრივად, ამ უკანსხელის მიერ განხორციელებული ქმედების მცირე მნიშვნელობის, საზოგადოებისათვის ნაკლები საშიშროების შემცველი ზიანის გამო. ამგვარი მიდგომა მართებულად უნდა ჩაითვალოს, ვინაიდან დანაშაულში მონაწილე პირთა კავშირის ხარისხის დადგენა, სუსტია იგი თუ ძლიერი (მჭიდრო), შეფასებითია და მისი განსაზღვრა არცაა საჭირო, რადგან თანამონაწილის სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობის დასადგენად საკმარისია მხოლოდ ის გარემოება, რომ მან განზრახ განხორციელა ნებისმიერი ხასიათის იმგვარი დანაშაულის ხელშემწყობი ქმედება, რომელიც, თავის მხრივ, სისხლისსამართლებრივი წესით დასჯას ექვემდებარება. დანაშაულში თანამონაწილეობა, თავისი არსით, კრიმინოლოგიური და სისხლისსამართლებრივი თვალსაზრისით, მომეტებული საშიშროების შემცველი ინსტიტუტია, ვინაიდან „დანაშაულში რამდენიმე პირის მონაწილეობა აადვილებს მისი ჩადენის ობიექტურ შესაძლებლობას, დაბრკოლება, რომელიც გადაულახავი იქნებოდა ინდივიდუალურად მოქმედი დამნაშავისთვის, ადვილად შეიძლება დაძლიოს რამდენიმე კაცის გაერთიანებულმა ძალ-ღონემ“.⁶

თანამონაწილეობის ცნება მოცემულია სსკ-ის 23-ე მუხლში, რომლის მიხედვითაც, „თანამონაწილეობა ნიშნავს ორი ან მეტი პირის განზრახ ერთობლივ მონაწილეობას განზრახი დანაშაულის ჩადენაში“.⁷ „აქედან გამომდინარე, საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსი დანაშაულში გაუფრთხილებელ თანამონაწილეობას გამორიცხავს. შესაძლებელია, ორი ან მეტი პირის მიერ გაუფრთხილებელი ქმედებით გამოწვეული

4 გამყრელიძე, ო., 2013. სისხლის სამართლის პრობლემები, ტომი მესამე, თბილისი: მერიდიანი. გვ. 282.

5 მუხლი 7, საქართველოს კანონი საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსი. პარლამენტის უწყებანი 22/07/1999. # 2287.

6 წერეთელი, თ., 1965. თანამონაწილეობა დანაშაულში. თბილისი: მეცნიერება, გვ. 5.

7 მუხლი 23, საქართველოს კანონი საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსი. პარლამენტის უწყებანი 22/07/1999. # 2287.

ზიანი, მაგრამ ამ შემთხვევაში გამორიცხულია პასუხისმგებლობა დანაშაულში თანამონაწილეობის წესით, რადგან არ არსებობს იმის წინასწარი შეგნება, რომ ადგილი აქვს ერთობლივ მონაწილეობას ქმედების ჩადენაში“.⁸

ქართულ იურიდიულ ლიტერატურაში საკამათოა თანამონაწილეობის სუბიექტური მხარე, კერძოდ, სადავოა თანამონაწილეობა მხოლოდ პირდაპირი განზრახვითაა შესაძლებელი, თუ განზრახვის ორივე ფორმით? აღნიშნულ საკითხზე არსებობს ორი მოსაზრება. პირველი მოსაზრების თანახმად, „დანაშაულის თანამონაწილეობა სუბიექტური მხრივ, შესაძლებელია როგორც პირდაპირი, ისე არაპირდაპირი განზრახვით“.⁹ აღნიშნულ პოზიციას იზიარებდა თინათინ წერეთელიც, რომელიც ამბობდა, რომ „დამხმარის განზრახვა შეიძლება იყოს როგორც პირდაპირი, ისე ევენტუალური. ე.ი. მას შეიძლება სურდეს დანაშაულებრივი შედეგის განხორციელება, მაგრამ იგი შეიძლება აგრეთვე შეგნებულად უშვებდეს ასეთი შედეგის განხორციელების შესაძლებლობას.“¹⁰ თავისი პოზიციის გასამყარებლად კი მოჰყავს მ. შნეიდერის ევენტუალური განზრახვით ჩადენილი დანაშაულების შემდეგი მაგალითი: „ვორონინმა ხათრი ვერ გაუტუნა თავის მეგობარს – გლაზოვს და ათხოვა მას რევოლვერი, თუმცა იცოდა, რომ გლაზოვი აპირებდა დანილოვის მოკვლას. ვორონინს არ სურდა დანილოვის მკვლელობა, პირიქით, იგი ცდილობდა დაეშალა გლაზოვისთვის დანაშაულის ჩადენა, მაგრამ, როცა ვერ გადაათქმევინა, ათხოვა

რევოლვერი კაცის მოსაკლავად. ასეთ შემთხვევაში საქმე გვაქვს ევენტუალურ განზრახვასთან“.¹¹ მოცემულ შემთხვევაში, მართალია ვორონინს არ სურდა დანილოვის მკვლელობა, მაგრამ, როდესაც მან ამ კაცის მოსაკლავად შეგნებულად გადასცა იარაღი თავის მეგობარს, მან იცოდა, რომ იგი მას გამოიყენებდა მკვლელობისათვის. მის ქმედებას გარდუვალად ე.ი. „მართლსაწინააღმდეგო შედეგის განხორციელების აღბათობის უფრო მაღალი ხარისხით და არა, „უფრო მცირე, მაგრამ მნიშვნელოვანი აღბათობით“;¹² (რაც, ზოგადად, დამახასიათებელია არაპირდაპირი განზრახვისათვის – ხაზგასმა ჩემია გ.გ) მოჰყვებოდა სასიკვდილო შედეგი, აქედან გამომდინარე, იგი სასიკვდილო შედეგისადმი მოქმედებდა მეორე ხარისხის პირდაპირი განზრახვით.

პროფესორ ოთარ გამყრელიძის აზრით, თანამონაწილეობა შეიძლება მხოლოდ პირდაპირი განზრახვით. აღნიშნული მოსაზრების განსამტკიცებლად კი ზემოთ აღნიშნულ მაგალითზე დაყრდნობით გამოთქმულია შემდეგი პოზიცია. კერძოდ: „მთავარი ის კი არ არის, დამხმარეს პირადად სურდა თუ არ სურდა მსხვერპლის მოკვლა. მთავარია, რომ მან რევოლვერი ათხოვა კაცს, ვისაც მსხვერპლის მოკვლის მიზანი ჰქონდა. ვინაიდან ამსრულებელი მოქმედებდა პირდაპირი განზრახვით და ასრულებდა განზრახი მკვლელობის უმართლობას, დამხმარეც, როცა დასთანხმდა ამსრულებლის თხოვნას და რევოლვერი გადასცა მას, ამავე უმართლობას სჩადის, ესე იგი პირდაპირი განზრახვით მოქმედე-

8 თოდუა, ნ. და სხვები, 2019. სისხლის სამართალი ზოგადი ნაწილი (სახელმძღვანელო), მეოთხე გამოცემა, თბილისი: მერიდიანი, გვ. 404-405.

9 ტურავა, მ., 2013. სისხლის სამართალი ზოგადი ნაწილის მიმოხილვა, მე-9 გამოცემა, თბილისი: მერიდიანი, გვ. 334.

10 წერეთელი, თ., 2007. სისხლის სამართლის პრობლემები. მეორე ტომი. თბილისი: მერიდიანი, გვ. 200.

11 იქვე, გვ. 200.

12 გაბიანი, ა. და სხვები, 2007. სისხლის სამართლის ზოგადი ნაწილი. თბილისი: მერიდიანი, გვ. 132.

ბს, რადგან დაეთანხმა მის განზრახვას¹³. ავტორი, ამ შემთხვევაში, არ აკონკრეტებს პირდაპირი განზრახვის სახეს, თუმცა საინტერესოა რა იგულისხმება „ამსრულებლის განზრახვაზე დათანხმებაში“, ეს ხომ არ ნიშნავს იმას, რომ დამხმარეც, ამსრულებლის მსგავსად, მოქმედებდა პირველი ხარისხის პირდაპირი განზრახვით?

ამ საკითხის დასადგენად, ზოგადად, უნდა დაკონკრეტდეს რამდენიმე გარემოება: როგორც ცნობილია, სურვილი წარმოადგენს განზრახვის ნებელობით ელემენტს, რაც, თავისი არსით, გამონათქვამს პირის შინაგან, ფსიქოლოგიურ, დამოკიდებულებას რაიმე ფაქტის, გარემოების თუ შედეგის მიმართ. ამგვარი სახის დამოკიდებულება არის ადამიანის შინაგანი რწმენის, შეფასების, შეხედულების ან სხვა ობიექტური გარემოებიდან მომდინარე მისი ცნობიერების სფეროში ჩამოყალიბებული აზრის ნაყოფი, რომელიც მკაცრად პერსონალურია და მისი შეცვლა დამოკიდებულია არა გარეშე პირის ფაქტორით გამოწვეულ რაიმე ქმედების თუნდაც შეგნებულად განხორციელებაზე (მაგ. დამნაშავესათვის იარაღის გადაცემა), არამედ თავად ამ პიროვნების მიერ, შინაგანი რწმენის საფუძველზე მიღებულ მტკიცე გადაწყვეტილებაზე, რომელიც გამოიხატება გარკვეული ქმედების ჩადენის ან არ ჩადენის სურვილში. როდესაც ადამიანი ამბობს, რომ მას გარკვეული ქმედების ჩადენა ან შედეგის დადგომა არ სურს, თუმცა ხათრის ან სხვა ფაქტორის გათვალისწინებით, უშვებს მის ჩადენას (ან იჩენს გულგრილობას), ეს იმთავითვე არ ნიშნავს იმას, რომ პირს შინაგანად სურს ამგვარი შედეგი ან თავის ცნობიერში ამართლებს ამგვარ ქმედებას. განსახილველ შემთხვევაში, როდესაც პირს არ სურს რაიმეს გაკეთება,

თუმცა, გარკვეული ფაქტორების მიზეზით, უწევს მისი განხორციელება, იგი, თავის თავში, ყოველთვის თუნდაც მცირედით, მაინც გრძნობს წინააღმდეგობას (დისკომფორტს) (მისი სურვილის საწინააღმდეგო ქმედების განხორციელების გამო) მის სურვილსა და განხორციელებულ ქმედებას შორის, თუმცა იგი შეგნებულად თრგუნავს, არ უსმენს მის შინაგან ხმას და სჩადის მისთვის არასასურველ, მისი პიროვნებისათვის მიუღებელ (შეუფერებელ), მაგრამ სხვისთვის (ამ შემთხვევაში ამსრულებლისათვის) მისაღებ ქმედებას. **ამ ვითარებაში, შესაძლებელია, ვისაუბროთ მხოლოდ მეორე ხარისხის პირდაპირ განზრახვაზე**, რამეთუ ამ შემთხვევაშიც, არაპირდაპირი განზრახვის მსგავსად, პირს არ აქვს შედეგის დადგომის სურვილი, უბრალოდ მათ შორის განსხვავება მდგომარეობს შედეგის დადგომის მოსალოდნელობის ხარისხში.

ამდენად, ამსრულებლისათვის იარაღის გადაცემა, არ უნდა შეფასდეს იმ ასპექტში, რომ პირმა მოიწონა/გაიზიარა ამსრულებლის განზრახვა (დანილოვის მოკვლის სურვილი) და, შესაბამისად, ამსრულებლის მსგავსად, ისიც მოქმედებს პირველი ხარისხის პირდაპირი განზრახვით.

„დასჯადი უნდა იყოს მხოლოდ ისეთი თანამონაწილეობა, როდესაც ამსრულებელი პირველი ან მეორე ხარისხის პირდაპირი განზრახვით მოქმედებს, რაც ცნობილია თანამონაწილისათვის“¹⁴. ესე იგი განსახილველ შემთხვევაში თანამონაწილემ დანამდვილებით იცის (და არა ვარაუდობს), რომ დანაშაული განხორციელდება და ამის მიუხედავად იგი მაინც ხმარდება ამსრულებელს. ამდენად, სახეზეა სწორედ პირდაპირი განზრახვა (პირველი ხარისხის პირდაპირი ან მეორე ხარისხის პირდაპირი განზრახვა).

13 გამყრელიძე, თ., 2013. სისხლის სამართლის პრობლემები. ტომი მესამე, თბილისი: შერიდიანი, გვ. 274.

14 წიქარიშვილი, კ., 2020. განზრახვის და გაუფრთხილებლობის საკითხი დანაშაულში თანამონაწილეობის დროს ქართულ და ამერიკულ სისხლის სამართალში, სამართლის ჟურნალი, N 1, გვ. 308.

როგორც უკვე აღინიშნა, თანამონაწილეობის დასჯადობის სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობის საფუძველს წარმოადგენს ამსრულებლობისა და თანამონაწილის მიერ ერთიანი უმართლობის განხორციელება,¹⁵ „დანაშაულში თანამონაწილენი განზრახ ერთობლივად იღებენ სახელმწიფოს წინაშე სწორედაც უპასუხისმგებლო გადაწყვეტილებას, იმოქმედონ განსაზღვრული წესით და გამოიწვიონ წინასწარ განსაზღვრული შედეგი. განზრახ ერთობლივ საქმიანობაში იგულისხმება, რომ დანაშაულში თანამონაწილეებს შეგნებული აქვთ ეს თანამონაწილეობა“¹⁶ ესე იგი სახეზეა განზრახვის ინტელექტუალური ნიშანი, რომელიც სავალდებულო და, ამასთანავე, სრულიად საკმარისია დანაშაულში თანამონაწილეობის დასადგენად. ამდენად, სავალდებულო აღარ არის ნებელობითი მომენტის განსაზღვრის საკითხი, ვინაიდან მთავარია, პირებმა იცოდნენ, რომ ისინი გაერთიანებული ძალებით თანამშრომლობენ გარკვეული მართლსაწინააღმდეგო შედეგის დასადგომად. ამ მსჯელობას ამყარებს ის გარემოებაც, რომ მეორე ხარისხის პირდაპირ განზრახვასაც არ ახასიათებს ნებელობითი ნიშანი, თუმცა, იურიდიულ ლიტერატურაში სადავო არ არის პირდაპირი განზრახვის ამ სახით თანამონაწილეობის საკითხი.

ანალოგიური პოზიციაა განვითარებული ინგლისურ სისხლის სამართლის დოგმატიკაშიც, სადაც აღნიშნავენ, რომ პირისათვის, როგორც კონკრეტულ დანაშაულში თანამონაწილისათვის, სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობის დასაკისრებლად მთავარია, რომ მან შეგნებულად განახორციელოს დანაშაულის ჩასადენად

საჭირო, დახმარე ხასიათის ქმედება (დახმარება, წაქეზება) იმის შეცნობით, რომ მისი ქმედება ხელს შეუწყობს დანაშაულის ჩადენას, იმის მიუხედავად, მას შინაგანად სურდა თუ არა ამგვარი ქმედების განხორციელება. მათი აზრით, თანამონაწილეობისათვის აუცილებელი განზრახვის დასადგენად საკმარისია მხოლოდ ცოდნა იმის შესახებ, რომ ისინი სხვადასხვა ქმედებით ხელს უწყობენ დანაშაულის ჩადენას და იმთავითვე არაა აუცილებელი, რომ მათ სურდეთ კიდევ კონკრეტული დანაშაულის ჩადენა. ზემოთ აღნიშნული ცოდნის მინიმალური სტანდარტი გამოიხატება იმაში, რომ პირისათვის წინასწარგანჭვრეტილად იყოს ცნობილი, რომ კონკრეტული დანაშაულებრივი ქმედება აუცილებლად ან მნიშვნელოვანი ალბათობის ხარისხით იქნება ჩადენილი. პირის მიერ მხოლოდ იმედის დამყარება ამსრულებელზე, რომ იგი არ ჩაიდენს დანაშაულს, არ გამოირიცხავს ამ პირის პასუხისმგებლობას თანამონაწილეობისათვის, თუ კი ეს ქმედება რეალურად განხორციელდა.¹⁷ აგრეთვე, სადავოა, თანამონაწილეთა სხვა სახეების – ორგანიზატორობისა და წამქეზებლობის არაპირდაპირი განზრახვით ჩადენის საკითხი. ამ შემთხვევაშიც თინათინ წერეთელი დასაშვებად მიიჩნევს ორგანიზატორის ევენტუალური განზრახვით მოქმედების შესაძლებლობას და ამის ნათელსაყოფად მოჰყავს შემდეგი მაგალითი: „თუ ვინმემ დაიქირავა მეორე პირი კაცის მოსაკლავად, იგი იმასაც ითვალისწინებს და უშვებს, რომ დაქირავებულმა მკვლელმა დაზარალებული შეიძლება გაძარცვოს. ასეთ შემთხვევაში, ორგანიზატორი მოქმედებს პირდაპირი განზრახვით მკვლელობის მიმართ და ევენტუალური განზრახვით

15 ტურავა, მ., 2013. სისხლის სამართალი, ზოგადი ნაწილის მიმოხილვა, მე-9 გამოცემა. თბილისი: მერიდიანი, გვ. 333.

16 თოდუა, ნ. და სხვები, 2016. სისხლის სამართალი, ზოგადი ნაწილი (სახელმძღვანელო), თბილისი: მერიდიანი, გვ. 268.

17 Loveless, J., 2012. Criminal Law, Third Edition. Oxford University Press, გვ. 226.

გადარცვის მიზნით“.¹⁸ ქართულ იურიდიულ ლიტერატურაში გამოთქმულია საწინააღმდეგო მოსაზრება, რომლის თანახმადაც, „*ძარცვა გამიზნითი დელიქტია და ამიტომ თავისი ბუნებით ის ყოველთვის მოითხოვს პირდაპირ განზრახვას. ეს პრინციპი ვრცელდება არა მარტო ამსრულებელზე, არამედ თანამონაწილეზეც, მათ შორის ორგანიზატორზეც*“.¹⁹ „*ძარცვის ჩადენა შესაძლებელია პირდაპირი განზრახვით. ამასთან, იგი გამიზნითი დელიქტია და მისაკუთრების მიზნის არსებობას მოითხოვს*“.²⁰ თუმცა, საკამათოა, თანამონაწილესაც მოეთხოვება თუ არა, რომ მოქმედებდეს მხოლოდ პირდაპირი განზრახვით? აღნიშნული საკითხის გასარკვევად, პირველ რიგში, უნდა დადგინდეს, მართლსაწინააღმდეგო მისაკუთრების მიზანი ქმედების ნიშანია თუ პერსონალური ნიშანი? საკუთრების წინააღმდეგ მიმართული დაუფლებითი დანაშაულის სუბიექტური მხარის სავალდებულო ნიშანია მართლსაწინააღმდეგო მისაკუთრების მიზანი. ამდენად, ეს მიზანი აქ ქმედების ნიშანია, რადგან აფუძნებს უმართლობას“.²¹

ახლა გასარკვევია, თანამონაწილისათვის სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობის დასაკისრებლად აუცილებელია, მასაც ამოძრავებდეს მისაკუთრების მიზანი, თუ საკმარისია მის მიერ ქმედების ჩადენის ცოდნა. ქართულ იურიდიულ ლიტერატურაში გამოთქმული მართებული პოზიციის თანახმად, „*ქმედების ქურდობის (ჩვენს შემთხვევაში ძარცვის) თანამონაწილეობით კვალიფიკაციისას არავითარი მნიშვნელობა არ აქვს იმას, თანამონაწილეს (ორგანიზა-*

ტორს, წამქეზებელს ან დამხმარეს) ჰქონდა თუ არა სხვისი ნივთის მართლსაწინააღმდეგო მისაკუთრების მიზანი. მთავარია, რომ მან იცოდეს, რომ იგი არის თანამონაწილე სხვისი ნივთის ფარულ დაუფლებაში (ჩვენს მაგალითში აშკარა დაუფლებაში – ხაზგასმა ჩემია გ.გ) მისი მართლსაწინააღმდეგო მისაკუთრების მიზნით“.²² საკითხის სწორად გასარკვევად, აგრეთვე ყურადღება უნდა გამახვილდეს შემდეგ გარემოებაზე: კერძოდ, ზემოთაღნიშნულ მაგალითში, ძარცვაში თანამონაწილეობისათვის ორგანიზატორის სისხლისსამართლებრივ პასუხისმგებლობაში მისაცემად, რამდენად საკმარისია, რომ იგი თავის გონებაში უშვებდა, ამსრულებლის მიერ ძარცვის შესაძლო ჩადენასაც. სსკ-ის 23-ე მუხლი თანამონაწილეობის ერთ-ერთ ელემენტად მიიჩნევს „*განზრახ ერთობლივ მონაწილეობას*“. საკითხავია, რას გულისხმობს ეს უკანასკნელი? ვფიქრობთ, რომ ამ დროს სახეზე უნდა იყოს პირთა ურთიერთშეთანხმებული, ერთიანი მიზნით²³ განხორციელებული საქმიანობა, კონკრეტული მართლსაწინააღმდეგო შედეგის დასადგომად. მოცემულ შემთხვევაში კი, ორგანიზატორი მხოლოდ თავის ფიქრებში უშვებდა, ამსრულებლის მიერ დაზარალებულის შესაძლო გაძარცვის ფაქტს, რაც ვფიქრობთ, რომ ვერ ჯდება თანამონაწილეობის არსში, რადგან ისინი არ მოქმედებდნენ „*განზრახ ერთად*“. თანამონაწილეობისას მთავარია, თანამონაწილემ იცოდეს, რომ მის მიერ გაწეული სამსახური გაუადვილებს ამსრულებელს დანაშაულის ჩადენას, თუკი იგი გადაწყვეტს მის ჩადე-

18 წერეთელი, თ., 1965. თანამონაწილეობა დანაშაულში. თბილისი: მეცნიერება, გვ. 149.

19 გამყრელიძე, ო., 2013. სისხლის სამართლის პრობლემები, ტომი მესამე, თბილისი: მერიდიანი, გვ. 276.

20 ლეკვეიშვილი, მ., მამულაშვილი, გ., თოდუა, ნ., 2019. სისხლის სამართლის კერძო ნაწილი, წიგნი პირველი, მე-7 გამოცემა, თბილისი: მერიდიანი, გვ. 486.

21 იქვე, გვ. 465.

22 თოდუა, ნ. და სხვები, 2019. სისხლის სამართალი ზოგადი ნაწილი (სახელმძღვანელო). მეოთხე გამოცემა, თბილისი: მერიდიანი, გვ. 482-483.

23 იქვე, გვ. 403.

ნას, ხოლო თუ არ გადაწყვეტს ამას ამსრულებელი და არაფერს მოიქმედებს, მაშინ სახეზეა წარუმატებელი დახმარება, რაც მოქმედი კანონმდებლობით, განსხვავებით წარუმატებელი წაქეზებისაგან, არ ისჯება, „რადგან დამხმარე ყველაზე ნაკლებად საშიში ფიგურაა თანამონაწილეებს შორის“ (ვერ წავალოთ დიდიდან მცირესკენ, თუმცა შეგვიძლია წავიდეთ მცირედან დიდისკენ და წარუმატებელი ორგანიზებისათვის, პირი მიეცეს ჰასუხისგებაში დანაშაულის მომზადებისათვის“.²⁴

ქართულ იურიდიულ ლიტერატურაში გამოთქმული პოზიციის მიხედვით, თანამონაწილეობა გულისხმობს „ერთიან განზრახვას“,²⁵ „ამრიგად, სუბიექტური მხრივ დანაშაულში თანამონაწილეებს ამოძრავებთ მიზნის ერთიანობა. ამ პირობებში გამორიცხული არ არის თანამონაწილეთა, მათ შორის ამსრულებლის, ქცევაში მოტივთა სხვაობა, რაც ყოველ კონკრეტულ შემთხვევაში პერსონალურად, ბრალის პრინციპის შესაბამისად უნდა შეფასდეს“.²⁶ ე.ი. ამსრულებელსა და თანამონაწილეს მოეთხოვებათ ერთიანი მიზნით მოქმედება, რაც იმას ნიშნავს, რომ ყველა თანამონაწილის ქმედება მიმართულია ერთიდაიმავე სამართლებრივი სიკეთის წინააღმდეგ.²⁷ მაგალითად, ქმედების სს-

კ-ის 187-ე მუხლით კვალიფიკაციისათვის აუცილებელია, როგორც ამსრულებლის, ისე თანამონაწილის ქმედება მიმართული იყოს სხვისი საკუთრების უფლების წინააღმდეგ.

დანაშაულში თანამონაწილეობის ბუნება

„დანაშაულში თანამონაწილეობის ბუნების შესახებ ტრადიციულად ცნობილია ორი ძირითადი თეორია: თანამონაწილეთა დამოუკიდებელი ჰასუხისმგებლობის თეორია და აქცესორობის თეორია.

პირველი თეორიის თანახმად, დანაშაულში თანამონაწილე ჰასუხს აგებს საკუთარი ქმედებისა და საკუთარი ბრალისათვის იმის მიუხედავად, თუ რა ქმედება ჩაიდინა ამსრულებელმა. თანამონაწილე არ არის დამოკიდებული ამსრულებელზე“.²⁸ რაც შეეხება აქცესორულ თეორიას, „აქცესორული“ ლათინური წარმოშობის ტერმინია და ნიშნავს „მიერთებითს“, „დამატებითს“, დამოკიდებულს“. ამ შემთხვევაში იგულისხმება, რომ დანაშაულში თანამონაწილის მოქმედებას ამსრულებლის მოქმედებისაგან დამოუკიდებელი მნიშვნელობა არა აქვს, რადგან თანამონაწილეთა ქმედების კვალიფიკაცია

24 თოდუა, ნ. და სხვები, 2019. სისხლის სამართალი ზოგადი ნაწილი (სახელმძღვანელო). მეოთხე გამოცემა, თბილისი: მერიდიანი, გვ. 440.

25 გამყრელიძე, თ., 2013. სისხლის სამართლის პრობლემები. ტომი მესამე, თბილისი: მერიდიანი, გვ. 277. აღნიშნულ საკითხზე განსხვავებული პოზიციისათვის იხ. დონჯაშვილი, თ., 2002. სისხლის სამართალი – ზოგადი ნაწილი, გვ. 250.

26 თოდუა, ნ. და სხვები, 2019. სისხლის სამართალი ზოგადი ნაწილი (სახელმძღვანელო). მეოთხე გამოცემა, თბილისი: მერიდიანი, გვ. 403.

27 თოდუა, ნ. და სხვები, 2019. სისხლის სამართალი ზოგადი ნაწილი (სახელმძღვანელო). მეოთხე გამოცემა, თბილისი: მერიდიანი, გვ. 482-483.

28 გაბიანი, ა. და სხვები, 2007. სისხლის სამართლის ზოგადი ნაწილი. თბილისი: მერიდიანი, გვ.198. აღნიშნულ საკითხზე იხ. მჭედლიშვილი-ჭედრიხი, ქ., დასახ. ნაშრომი, გვ 136-137. თოდუა, ნ. და სხვები, 2019. სისხლის სამართალი ზოგადი ნაწილი (სახელმძღვანელო), მეოთხე გამოცემა, თბილისი: მერიდიანი, გვ. 406-409. წერეთელი, თ., 2007. სისხლის სამართლის პრობლემები, მე-2 ტომი, თბილისი: მერიდიანი, გვ. 72-85.

ამსრულებლის მიერ ჩადენილი ქმედების კვალიფიკაციაზეა დამოკიდებული“.²⁹

სისხლის სამართლის დოგმატიკაში ერთმანეთისგან განასხვავებენ თანამონაწილეობის ერთიან და დუალისტურ სისტემას. თანამონაწილეობის ერთიანი სისტემა ამსრულებლის ექსტენსიურ (განვრცობით) ცნებაზეა აგებული, ხოლო დუალისტური სისტემა რესტრიქციულ (შეზღუდვით) ცნებაზე. თანამონაწილეობის ერთიანი სისტემა მიზეზობრიობის ექვივალენტურ, ანუ პირობათა თეორიას ემყარება,³⁰ რომლის არსი მდგომარეობს იმაში, რომ ყველა, ვინც დანაშაულის ჩადენას რამენაირად შეუწყობს ხელს, განიხილება ამსრულებლად. ეს თეორია მიუღებელია, რამდენადაც იგი ძალზე აფართოებს მიზეზობრიობის ჯაჭვს და ამსრულებელსა და დამხმარეს ერთმანეთთან აიგივებს. „ამ თეორიის ნაკლი იმაშიც მდგომარეობს, რომ იგი ვერ ასაბუთებს იმ შემთხვევას, როდესაც ამსრულებელი ხელს აიღებს დანაშაულის შემადგენლობის განხორციელებაზე ან იგი შეჩერდება მომზადების ან მცდელობის სტადიაზე. აღნიშნულ შემთხვევაში, ამ თეორიის მომხრეები იძულებულნი ხდებიან, ელიარებიანათ თანამონაწილის ამსრულებელზე დამოკიდებულება“.³¹ კერძოდ, „თუ ამსრულებელმა ხელი აიღო საერთო ჩანაფიქრის განხორციელებაზე, მაშინ დანაშაულში თანამონაწილეობაც არ არსებობს, ხოლო თანამონაწილის მოქმედება დაკვალიფიცირდება დანაშაულის მომზადებად. თუ ამსრულებელი დანაშაულის ჩადენის მცდელობის სტადიაზე შეჩერდა, თანამონაწი-

ლე პასუხს აგებს მცდელობაში თანამონაწილეობისათვის. თანამონაწილე სრული მოცულობით პასუხს აგებს მხოლოდ მაშინ, როდესაც დანაშაულის უშუალო ამსრულებელი ჩაიდენს დამთავრებულ დანაშაულს. თანამონაწილეობის აქცესორულ ხასიათზე მეტყველებს ე.წ. უშედეგო წაქეზებისა და დახმარების შემთხვევებიც, რა დროსაც არ არსებობს დანაშაულში თანამონაწილეობა, რადგან არ არსებობს ამსრულებელი, რომელიც უშუალოდ ახორციელებს დანაშაულის შემადგენლობას“.³²

თანამონაწილეობის აქცესორული ბუნებაა აღიარებული ინგლისურ სისხლის სამართლის დოგმატიკაშიც, სადაც აღნიშნავენ, რომ თუ ლიზა წააქეზებს თავის მეგობარს პიტერის მოსაკლავად, ლიზას, როგორც მკვლელობაში თანამონაწილეს, პასუხისმგებლობა დაეკისრება მხოლოდ მაშინ, თუ მისი მეგობარი რეალურად მოკლავს პიტერს.³³

როგორც აღინიშნა, თანამონაწილეობის აქცესორულობის არსი მდგომარეობს იმაში, რომ თანამონაწილის ქმედების კვალიფიკაცია დამოკიდებულია ამსრულებლის ქმედების კვალიფიკაციაზე. აღნიშნული თეორია გერმანულ სისხლის სამართლის დოგმატიკაშიც გაზიარებულია. კერძოდ, „წამქეზებლობა და დახმარება მართლსაწინააღმდეგო მთავარი ქმედების არსებობაზეა დამოკიდებული. როგორც სხვის მიერ ქმედების შემადგენლობის განხორციელებაში მონაწილეობის მიღების სახეს, თანამონაწილეობის ორივე ფორმას საკუთარი უმართლობის შინაარსი ძირითა-

29 გაბიანი, ა. და სხვები, 2007. სისხლის სამართლის ზოგადი ნაწილი. თბილისი: მერიდიანი, გვ. 198-199. აღნიშნულ საკითხზე იხ. გამყრელიძე, თ., 2013. სისხლის სამართლის პრობლემები. ტომი მე-3, თბილისი. გვ. 273.

30 მჭედლიშვილი-ჭედრიხი, ქ., 2011. დანაშაულის გამოვლინების ცალკეული ფორმები. თბილისი: მერიდიანი, გვ. 136.

31 გაბიანი, ა. და სხვები, 2007. სისხლის სამართლის ზოგადი ნაწილი. თბილისი: მერიდიანი, გვ. 199.

32 თოდუა, ნ. და სხვები. 2019. სისხლის სამართალი ზოგადი ნაწილი (სახელმძღვანელო). მეოთხე გამოცემა, თბილისი: მერიდიანი, გვ. 407-408.

33 Elliot, C. and Quinn, F., 2014. Criminal Law, Tenth edition, Edinburgh, გვ. 302.

დი ქმედების უმართლობიდან გამოჰყავს, თუმცა ეს არ ნიშნავს, რომ წამქეზებლობა და დახმარება საკუთარ უღირსობას არ განასხეულებენ“.³⁴

საინტერესოა, ზუსტად რას გულისხმობს თანამონაწილეობის აქცესორული ბუნება? კერძოდ, ეს გულისხმობს იმას, რომ თანამონაწილე ყოველთვის იმ მუხლით აგებს პასუხს, რომლისთვისაც ამსრულებელი, თუ შესაძლებელია, თანამონაწილემ და ამსრულებელმა პასუხი აგონ ერთიანი უმართლობის საფუძველზე განხორციელებული სხვადასხვა მუხლებით? ამ კითხვაზე სწორი პასუხის გასაცემად, პირველ რიგში, უნდა დადგინდეს ჩადენილი დანაშაული ობიექტური ნიშნით არის დამძიმებული თუ სუბიექტური ნიშნით.

კერძოდ, თუ ქმედება ობიექტური ნიშნით არის დამძიმებული (მაგალითად, მკვლელობა ორი ან მეტი პირისა), როდესაც დამამძიმებელი გარემოება ქმედების ნიშანია, თანამონაწილეს შეერაცხება ეს დამამძიმებელი გარემოება, თუ მას სსკ-ის 25-ე მუხლის მე-4 ნაწილის შესაბამისად, შეცნობილი ჰქონდა იგი. ანუ იცოდა, რომ მონაწილეობას იღებდა ისეთი დანაშაულის ჩადენაში, რომელსაც მოჰყვებოდა ორი ან მეტი პირის მკვლელობა. სხვაგვარადაა საქმე იმ შემთხვევაში, როდესაც ქმედება სუბიექტური ნიშნით არის დამძიმებული, მაგალითად, მკვლელობა ანგარებით. განსახილველ შემთხვევაში, თუ პირი საწამლავს გადასცემს თავის მეგობარს, რომელსაც მემკვიდრეობის მიღების მიზნით სურს თავისი მამის მოკვლა, დამხმარე პასუხს აგებს მარტივ მკვლელობაში დახმარებისათვის,

მაშინ როდესაც ამსრულებელი დაისჯება ანგარებით ჩადენილი მკვლელობისათვის. დამხმარეს არ შეერაცხება ეს დამამძიმებელი გარემოება, რადგან განსახილველ დამამძიმებელ შემადგენლობაში ანგარების მოტივი ბრალის ნიშანია (ანუ პერსონალური ნიშანია), რის გამოც იგი სსკ-ის 25-ე მუხლის მე-5 ნაწილიდან გამომდინარე, არ შეერაცხება თანამონაწილეს.³⁵ საკითხის ამგვარი გადაწყვეტა არ ეწინააღმდეგება, თანამონაწილეობის აქცესორულ ბუნებას, რადგან „დანაშაულში თანამონაწილეობისას ხორციელდება ერთიანი სისხლის-სამართლებრივი უმართლობა, რომელიც პასუხისმგებლობის ობიექტურ საფუძველს წარმოადგენს. ამ შემთხვევაში მკვლელობის ტიპური უმართლობა მაინც არსებობს და, მაშასადამე, არსებობს თანამონაწილეთა პასუხისმგებლობის ობიექტური საფუძველი“.³⁶

ამდენად, თანამონაწილეობის აქცესორულ ხასიათთან დაკავშირებით არ იწვევს დავას ისეთი შემთხვევები, როდესაც ამსრულებელი ისჯება უფრო მცაცრი მუხლით, ვიდრე თანამონაწილე. თუმცა, ასევე შესაძლებელია, თანამონაწილემ პასუხი აგოს უფრო მცაცრი მუხლით, ვიდრე ამსრულებელმა, რა თქმა უნდა, თუ მას საფუძველად უდევს ერთიანი სისხლის-სამართლებრივი უმართლობის განხორციელება. მაგალითად, ექთანი, რომელიც ახალნამშობიარებ ქალს წააქეზებს თავისი ჩვილის მოსაკლავად, იგი პასუხს აგებს არა სსკ-ის 112-ე მუხლით, არამედ წინასწარი შეცნობით არასრულწლოვნის მკვლელობაში თანამონაწილეობისათვის³⁷ (სსკ-ის

34 ვესელსი, ი., ბოილკე, ვ., 2010. სისხლის სამართლის ზოგადი ნაწილი – დანაშაული და მისი აგებულება. რედაქტორი ი. დვალიძე, თბილისი, გვ. 315.

35 თოდუა, ნ., 2015. სისხლის სამართლის კანონმდებლობის აქტუალური საკითხები (პრობლემები და ინოვაციები) სახელმძღვანელო იურისტებისათვის. თბილისი: მე-რიდიანი, გვ. 71.

36 თოდუა, ნ. და სხვები, 2019. სისხლის სამართალი ზოგადი ნაწილი (სახელმძღვანელო). მეოთხე გამოცემა, თბილისი: მერიდიანი, გვ. 401.

37 ლეკვეიშვილი, მ., მამულაშვილი, გ. და თოდუა, ნ., 2019. სისხლის სამართლის კერძო ნაწილი. წიგნი პირველი, მე-7 გამოცემა, თბილისი: მერიდიანი, გვ. 91.

109-ე მუხლის მე-2 ნაწილის „ბ“ პუნქტი). საკითხის ამგვარ გადაწყვეტას საფუძვლად უდევს ორი გარემოება: 1) ზემოაღნიშნული მუხლები წარმოადგენენ მკვლელობის პრივილეგიურ შემადგენლობას თავად ამსრულებელთან დაკავშირებული სპეციალური გარემოებების გათვალისწინებით (ძლიერი სულიერი აღელვების მდგომარეობაში ყოფნის ფაქტი; ახალნამშობიარები ქალის ფსიქოტრამვირებულ მდგომარეობაში ყოფნა), 2) ამ შემთხვევაში ამსრულებელს გაცნობიერებული აქვს, რომ სჩადის მკვლელობას, თუმცა მისთვის დამახასიათებელი სპეციალური მდგომარეობიდან გამომდინარე, იგი პასუხს აგებს სპეციალური მუხლით. ხოლო თანამონაწილეზე კი ამგვარი შეღავათების გავრცელება არ უნდა ჩაითვალოს მართებულად, რადგან ამ უკანასკნელის მხარეს არ არსებობდა ის სპეციფიკური ობიექტური თუ პერსონალური გარემოებები, რაც იწვევს ამსრულებლისათვის პასუხისმგებლობის შემსუბუქებას.

დასკვნის სახით უნდა ითქვას, რომ ქართული სისხლის სამართალი ერთხმად და უპირობოდ აღიარებს თანამონაწილეობის აქცესორულ ბუნებას.

დანაშაული თანამონაწილეთა სახეები

ქართული სისხლის სამართალი გამოჰყოფს დანაშაულში თანამონაწილეთა სამ სახეს – ორგანიზატორს, წამქეზებელსა და დამხმარეს, რომელთა არსი საკანონმდებლო დონეზე ერთმანეთისაგან მკაფიოდ არის გამიჯნული. თუმცა, ზოგიერთ შემთხვევაში, წამქეზებლობისა და ფსიქიკური დამხმარის ინსტიტუტი ძალიან ემსგავსება

ერთმანეთს, რის გამოც როგორც თეორიაში, აგრეთვე პრაქტიკაშიც, ხშირია მათი აღრევის შემთხვევები. აღნიშნულ საკითხზე საუბარი იქნება დახმარების სახეების განხილვისას. ახლა კი მოკლედ განვიხილოთ თითოეული სახე.

ორგანიზატორი

თანამონაწილეთა სახეები მოცემულია სსკ-ის 24-ე მუხლში, რომელიც იწყება ორგანიზატორის განსაზღვრებით. აღნიშნული მუხლის 1-ლი ნაწილის თანახმად, ორგანიზატორია ის, ვინც მოაწყობს დანაშაულის ჩადენა ან ხელმძღვანელობდა მის განხორციელებას, აგრეთვე ის, ვინც შექმნა ორგანიზებული ჯგუფი ან ხელმძღვანელობდა მას. ორგანიზატორის ანალოგიური საკანონმდებლო განსაზღვრებაა მოცემული რუსეთის ფედერაციის სისხლის სამართლის კოდექსის 33-ე მუხლითაც.³⁸ „თანამონაწილეთა ეს სახე პირველად გაჩნდა საბჭოთა რუსეთის 1958 წლის კანონში, საიდანაც სავალდებულო წესით შემოვიდა 1960 წლის საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსში. მანამდე ორგანიზატორი დანაშაულის ამსრულებლად ითვლებოდა. ასევე კვალიფიცირდება ორგანიზატორის მოქმედება დასავლეთის ქვეყნების კანონმდებლობაშიც“.³⁹ მაგალითად, გერმანიის სისხლის სამართლის კანონმდებლობა არ იცნობს ორგანიზატორის ინსტიტუტს და როდესაც პირის მიერ განხორციელებული ქმედება, თავისი ხასიათით, აღემატება წამქეზებლის ფუნქციებს, მისი ქმედება, თავისი დანაშაულებრივი „ფართო მასშტაბიანობიდან“ გამომდინარე, ამსრულებლობად კვალიფიცირდება. გერმანიის სისხლის სამართლის კანონმდებლობის მსგავსად, ორგანიზატორ-

38 Article 33, The Criminal code of the Russian Federation. 13/06/1996. N 63-FZ. [ინტერნეტი] ხელმისაწვდომია: <<https://cis-legislation.com/document.fwx?rgn=1747>> [წვდომის თარიღი 10 მაისი 2022].

39 გამყრელიძე, ო., 2013. სისხლის სამართლის პრობლემები. მესამე ტომი, თბილისი, გვ. 275.

რის ინსტიტუტი გათვალისწინებული არაა ინგლისურ სისხლის სამართლის კანონმდებლობაშიც, სადაც თანამონაწილეობის სახეები ამოიწურება წაქეზებისა და დახმარების ფარგლებით მოცულ ქმედებათა განხორციელებით, რომლებიც გამოიხატება წაქეზებაში, ფიზიკურ და ინტელექტუალურ დახმარებაში.⁴⁰ ორგანიზატორი, თანამონაწილეთა შორის, ყველაზე საშიში ფიგურაა სწორედ მისი ფუნქცია-მოვალეობებიდან გამომდინარე. თუმცა, საინტერესოა, მისი ფუნქცია-მოვალეობების გავრცელების ფარგლები, კერძოდ, მასში შედის მხოლოდ თანამონაწილეების სხვა სახეების (წამქეზებელი, დამხმარე) ფუნქცია-მოვალეობებიც, თუ შესაძლებელია, ორგანიზატორმა, აგრეთვე განხორციელოს ამსრულებლისათვის უშუალოდ დამახასიათებელი ქმედებაც? ე.ი. შეითავსოს ამსრულებლის ფუნქციაც? აღნიშნულ საკითხზე განსხვავებული მოსაზრებებია გამოთქმული ქართულ იურიდიულ ლიტერატურაში, კერძოდ, ერთ-ერთი მოსაზრების თანახმად, „თუკი ორგანიზატორმა უშუალოდ მიიღო მონაწილეობა დანაშაულის ჩადენაში, ამ შემთხვევაში იგი უკვე ამსრულებელია, მაგრამ ბრალი დაედება დანაშაულის ორგანიზებაშიც, რაც მხედველობაში მიიღება სასჯელის დანიშნისას. ამდენად, ორგანიზატორობა თავისთავში მოიცავს წამქეზებლობას და დახმარებას, მაგრამ არ მოიცავს ამსრულებლობას“.⁴¹ მეორე მოსაზრების მიხედვით კი, „დანაშაულის ჩადენის პროცესში ორგანიზატორი იმავდროულად შეიძლება იყოს ამავე დანაშაულის უშუალო ან არაუშუალო ამსრულებელი ან წამქეზებელი, მაგრამ ორგანიზატორის ფიგურა გადაფარავს მას“.⁴² როგორც ჩანს, აქ საკამათოა, ორგანიზატორის ფიგურის მიერ უშუალო ან არაუშუალო ამსრულებ-

ლობის გადაფარვის საკითხი. ვფიქრობ, რომ მეორე პოზიცია არაა გასაზიარებელი რამდენიმე გარემოების გამო: 1) ქართული სისხლის სამართლის კოდექსის მიხედვით, ამსრულებლად (როგორც ერთპიროვნულ, ისე თანაამსრულებლად) ითვლება ის პირი, რომელიც თავად, უშუალოდ, ახორციელებს დანაშაულის ობიექტური შემადგენლობის ნიშნებს. 2) თანამონაწილეობის დროს კი ნებისმიერი მონაწილე პირი, მათ შორის ორგანიზატორიც, თავისი ფუნქცია-მოვალეობიდან გამომდინარე, მეტ-ნაკლები ინტენსივობით, შემოიფარგლება მხოლოდ დანაშაულის განსახორციელებლად საჭირო დამხმარე ხასიათის ისეთი ქმედებებით, რომლებიც, თავის მხრივ, არ წარმოადგენს კონკრეტული დანაშაულის ობიექტური შემადგენლობის საკანონმდებლო ნიშნებს. რაც შეეხება ორგანიზატორის მიერ არაუშუალო ამსრულებლის ფუნქციის შეთავსების საკითხს, აქაც უნდა აღინიშნოს, რომ არაუშუალო ამსრულებელი, სათანადო პირობების არსებობისას, ითვლება შუალობით ამსრულებლად და მისი მიჩნევა ორგანიზატორად დაუშვებელია. აღნიშნულ მოსაზრებას განამტკიცებს სსკ-ის 25-ე მუხლის მე-3 ნაწილიც, რომლის მიხედვითაც, ორგანიზატორის, წამქეზებლისა და დამხმარის სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობა განისაზღვრება ამ კოდექსის შესაბამისი მუხლით, ამ მუხლზე მითითებით, გარდა იმ შემთხვევისა, როდესაც ისინი იმავდროულად დანაშაულის თანაამსრულებლები იყვნენ. ე.ი. ორგანიზატორის ფუნქცია-მოვალეობების ფარგლები მთავრდება იქ, სადაც იწყება დანაშაულის შემადგენლობის ნიშნების განხორციელების პროცესი და თუ ორგანიზატორი მასშიც მიიღებს უშუალო მონაწილეობას, მაშინ იგი ჩაითვლება ამსრულებლად და

40 Elliot, C. and Quinn, F., 2014. Criminal Law. Tenth edition, Edinburgh, გვ. 303.

41 თოდუა, ნ. და სხვები, 2019. სისხლის სამართალი ზოგადი ნაწილი (სახელმძღვანელო), მეოთხე გამოცემა, თბილისი: მერიდიანი, გვ. 421.

42 ტურავა, მ., 2013. სისხლის სამართალი, ზოგადი ნაწილის მიმოხილვა. მე-9 გამოცემა. თბილისი: მერიდიანი, გვ. 331.

ის ფაქტი, რომ მან დანაშაულის ჩადენამდე ორგანიზატორული ფუნქციები შეასრულა, უნდა დაფიქსირდეს ბრალდების ფორმულირებაში და, საბოლოოდ, მხედველობაში უნდა იქნეს მიღებული სასჯელის დანიშვნის დროს (სსკ-ის 53-ე მუხლი), როგორც ქმედებაში გამოვლენილი მართლსაწინააღმდეგო ნება ან/და ქმედების განხორციელების სახე და ხერხი. ორგანიზატორმა შეიძლება აგრეთვე შეითავსოს დამხმარის ფუნქციაც, რის გამოც, ცხადია, იგი ვერ გადაიქცევა წამქეზებლად ან დამხმარედ, რადგან, წამქეზებლობაც და დამხმარებაც ორგანიზატორული ფუნქციის შემადგენელი ნაწილია.⁴³ „ორგანიზატორი არის დანაშაულის „ტვინი“, ხოლო ამსრულებელი არის დანაშაულის „ხელები“.⁴⁴

ნაშეჯებელი

„ორგანიზატორის შემდეგ მოდის წამქეზებელი, რომელიც დანაშაულის ჩადენის უშუალო ინიციატორია და ამ მხრივ უახლოვდება ორგანიზატორის ფუნქციას, მაგრამ მაინც განსხვავდება მისგან“.⁴⁵ სსკ-ის 24-ე მუხლის მეორე ნაწილის თანახმად, „წამქეზებელია ის, ვინც დაიყოლია სხვა პირი დანაშაულის ჩასადენად.“⁴⁶ როგორც ჩანს, კანონმდებელი არ აკონკრეტებს ვინ იგუ-

ლისხმება „სხვა პირში“, კერძოდ, მხოლოდ ამსრულებელი, თუ თანამინაწილეთა სხვა სახეებიც?⁴⁷ ქართულ იურიდიულ ლიტერატურაში გამოთქმული მოსაზრების მიხედვით, სხვა პირში შეიძლება იგულისხმებოდეს არა მხოლოდ ამსრულებელი, არამედ ორგანიზატორიც, დამხმარეც და თავად წამქეზებელიც, როდესაც მას სხვა პირი აქეზებს.⁴⁸ ამ შემთხვევაში, „დანაშაულის ჩადენა“ არ უნდა განვმარტოთ ვიწროდ და მასში არ უნდა ვიგულისხმოთ მხოლოდ ამსრულებლის მიერ დანაშაულის უშუალოდ ჩადენა. ამ გაგებით დანაშაულს სჩადის თანამონაწილაც, რომელიც მართალია, უშუალოდ არ ახორციელებს დანაშაულის ობიექტური მხარის არც ერთ ნიშანს, თუმცა თავისი მიზანმიმართული ქმედებით „ნიადგს“ უმზადებს ამსრულებელს დანაშაულის ჩასადენად. ამიტომაც მისი ქმედება, ამსრულებლის მეშვეობით, არაპირდაპირ მიზეზობრივ კავშირშია დანაშაულებრივ შედეგთან. ეს კი მისი სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობის საფუძველს წარმოადგენს. „ამდენად, ერთმანეთისაგან უნდა გაიმიჯნოს „დანაშაულის ჩადენა“ და დანაშაულის უშუალო ჩადენა“.⁴⁹

სსკ-ის 24-ე მუხლის მე-2 ნაწილში საუბარია, ზოგადად, დანაშაულის ჩადენაზე და არა უშუალოდ ჩადენაზე. ამასთან აქ

43 გაბიანი, ა. და სხვები, 2007. სისხლის სამართლის ზოგადი ნაწილი. თბილისი: მერიდიანი, გვ. 212.

44 თოდუა, ნ., 2015. სისხლის სამართლის კანონმდებლობის აქტუალური საკითხები (პრობლემები და ინოვაციები) სახელმძღვანელო იურისტებისათვის. თბილისი: მერიდიანი, 2015, გვ. 46.

45 გაბიანი, ა. და სხვები, 2007. სისხლის სამართლის ზოგადი ნაწილი. თბილისი: მერიდიანი, გვ. 213.

46 მუხლი 24, საქართველოს კანონი საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსი. პარლამენტის უწყებანი 22/07/1999. # 2287.

47 გაბიანი, ა. და სხვები, 2007. სისხლის სამართლის ზოგადი ნაწილი. თბილისი: მერიდიანი, გვ. 214.

48 გამყრელიძე, თ., 2013. სისხლის სამართლის პრობლემები. ტომი მესამე, თბილისი, გვ. 276.

49 თოდუა, ნ., 2015. სისხლის სამართლის კანონმდებლობის აქტუალური საკითხები (პრობლემები და ინოვაციები) სახელმძღვანელო იურისტებისათვის. თბილისი: მერიდიანი, გვ. 53.

მოსხენიებულია „სხვა პირი“ და არა ამსრულებელი. აქედან გამომდინარე, სრულიად შესაძლებელია, რომ წამქეზებელმა, ამსრულებლის გარდა, კონკრეტული დანაშაულის განხორციელებისა და დაგეგმვის სურვილი აღუძრას იმ პირს, რომელიც, ზოგადად, ხელმძღვანელობს დანაშაულებრივ დაჯგუფებას, მაგრამ რომ არა წამქეზებლის მიერ მიწოდებული აზრი დანაშაულის ჩადენაზე, იგი ამჯერად ორგანიზებას არ გაუწევდა კონკრეტული დანაშაულის ჩადენას. იმავე ითქმის დამხმარეზეც, რომელსაც წამქეზებელი აღუძრავს სურვილს, რომ თავისი ქმედებით ხელი შეუწყოს (მაგ., ამსრულებელზე იარაღის გადაცემით) კონკრეტული დანაშაულის ჩადენას. შესაბამისად, თუ წამქეზებელი დანაშაულის ჩასადენად დაიყოლიებს არა მხოლოდ ამსრულებელს, არამედ ორგანიზატორს ან/და დამხმარესაც, აღნიშნულის თაობაზე ინფორმაცია უნდა დაფიქსირდეს ბრალდების ფორმულირებაში, რაც თავის მხრივ გათვალისწინებული უნდა იქნეს სასჯელის დანიშვნის დროს (სსკ-ის 53-ე მუხლი). „წაქეზების ობიექტური მხარე გამოიხატება იმაში, რომ იგი აღძრავს ამსრულებელში დანაშაულის ჩადენის გადაწყვეტილებას. ე.ი. წამქეზებელმა შეიძლება ჩაუხერგოს დანაშაულის ჩადენის იდეა სხვა პირს, რომელსაც ამ ფსიქიკურ ზემოქმედებამდე სულაც არ უფიქრია დანაშაულის ჩადენაზე; მან შეიძლება კვლავ აღუძრას დანაშაულის ჩადენის გადაწყვეტილება პირს, რომელსაც ჰქონდა ამის განზრახვა, მაგრამ შემდეგ თვითონ უარყო იგი. დაბოლოს, პირმა შეიძლება განამტკიცოს ამსრულებელში დანაშაულის ჩადენის განზრახვა, რომელიც მისგან დამოუკიდებლად დაებადა ამსრულებელს“.⁵⁰ როგორც თინათინ

წერეთელი აღნიშნავს, ბოლო შემთხვევა, კერძოდ, ამსრულებელში დანაშაულის ჩადენის განზრახვის განმტკიცება, რომელიც ამსრულებელმა დამოუკიდებლად მიიღო, წარმოადგენს ფსიქიკურ დახმარებას.

„წამქეზებლისა და ფსიქიკური დამხმარის მოქმედებანი ერთმანეთისაგან ფსიქიკური ზემოქმედების სხვადასხვა ინტენსივობით განსხვავდებიან. წამქეზებელი ქმნის გადამწყვეტ მოტივს დანაშაულებრივი გადაწყვეტილების წარმოშობისათვის. ეს, რა თქმა უნდა, ისე არ უნდა გავიგოთ, თითქოს დანაშაულის ჩადენის იდეის შემქმნელი აუცილებლად ყოველთვის წამქეზებელია. შეიძლება დანაშაულის ჩადენის სურვილი ამსრულებელს უფრო ადრე დაებადოს, მაგრამ მას საბოლოო გადაწყვეტილება მიღებული არ ჰქონდეს. ასეთი პირიც შეიძლება გამოდგეს წაქეზების ობიექტად, თუ წამქეზებელმა შეუქმნა მას დანაშაულის ჩადენის ისეთი ძლიერი მოტივი, რომელიც წარმოადგენს მნიშვნელოვან ბიძგს გადაწყვეტილების მიღებისათვის.“⁵¹ წამქეზებლობა და ფსიქიკური დახმარება თითქოს ემსგავსება ერთმანეთს პოტენციურ ამსრულებელზე განხორციელებული ფსიქოლოგიური ზემოქმედების ასპექტში, თუმცა მათ შორის არის მკაფიო განსხვავებები. „ფსიქიკური დამხმარე განამტკიცებს ამსრულებლის გადაწყვეტილებას ჩაიდინოს დანაშაული, ხოლო ეს გადაწყვეტილება ამსრულებელმა დამოუკიდებლად მიიღო. ფსიქიკური დამხმარე აძლიერებს იმ მოტივებს, რომლებიც ხელს უწყობენ დანაშაულის ჩადენას და ასუსტებენ იმ მოტივებს, რომლებიც მას აფერხებენ.“⁵² თუ ამსრულებელს დანაშაულის ჩადენის გადაწყვეტილება ჯერ არ ჰქონდა მიღებული და ეს გადაწყვეტილება

50 წერეთელი, თ., 1965. თანამონაწილეობა დანაშაულში. თბილისი: მეცნიერება, გვ. 154-155.

51 წერეთელი, თ., 2007. სისხლის სამართლის პრობლემები. მეორე ტომი. თბილისი: მერიდიანი, გვ. 159.

52 წერეთელი, თ., 2007. სისხლის სამართლის პრობლემები. მეორე ტომი. თბილისი: მერიდიანი, გვ. 159.

მხოლოდ მაშინ აღედრა, როდესაც მეორე პირის თანხმობა და მოწონება მიიღო, ასეთ შემთხვევაში იქნება უკვე წაქეზება და არა ფსიქიკური დახმარება.⁵³ თუმცა, შესაძლებელია, რომ წამქეზებელმა შეითავსოს ფსიქიკური (ასევე ფიზიკური) დამხმარის ფუნქციაც, კერძოდ, თავიდან აღუძრას მეორე პირს კონკრეტული დანაშაულის ჩადენის სურვილი და შემდგომ სასარგებლო რჩევა-დარიგებებიც მისცეს (ასევე გადასცეს დანაშაულის იარაღი), ამ დროს იგი პასუხს აგებს მხოლოდ წამქეზებლობისათვის, ვინაიდან „წამქეზებლობა თავისთავში მოიცავს დახმარებასაც“. *ე.ი. წაქეზება შთანთქავს დახმარებასაც*.⁵⁴

რაც შეეხება წაქეზების ხერხებსა და საშუალებებს, მას კანონმდებელი არ გვთავაზობს, ესენი „შიდილება იყოს მუქარა, მოსყიდვა, თხოვნა, მოწოდება, დარწმუნება, სამსახურებრივი მდგომარეობის ან ავტორიტეტის გამოყენება, საჩუქარი, დაპირება და სხვა“.⁵⁵ ქართული და გერმანული სისხლის სამართლის კოდექსებისგან განსხვავებით, რუსეთის ფედერაციის სისხლის სამართლის კოდექსის 33-ე მუხლში პირდაპირ გათვალისწინებულია წაქეზების ისეთი ხერხები, როგორებიცაა: დარწმუნება, მოსყიდვა, მუქარა და, აგრეთვე, მითითებულია სხვა ნებისმიერი მეთოდის გამოყენების შესაძლებლობაზე.⁵⁶ საქართველოს სინამდველეში კი ყველა ეს ხერხი თავისთავად

იგულისხმება წაქეზებაში და მასზე კანონმდებელი ნიშანდობლივ მითითებას არ აკეთებს.

დამხმარე

სსსკ-ის 24-ე მუხლის მე-3 ნაწილის თანახმად, „დამხმარეა ის, ვინც ხელი შეუწყო დანაშაულის ჩადენას“.⁵⁷ „როგორც ჩანს, კანონში დახმარება განმარტებულია ზოგადად, მისი გამოვლენის სპეციფიკისა და სახეების მიუხედავად, საკითხის ამგვარი გადაწყვეტა არსებითად სწორია, რადგან დანაშაულის ჩადენაში დახმარება ყოველ კონკრეტულ შემთხვევაში თავისებურია“.⁵⁸ ანალოგიურადაა გადაწყვეტილი საკითხი გერმანიის ფედერაციული სისხლის სამართლის კოდექსითაც, რომლის 27-ე პარაგრაფის მიხედვითაც, დამხმარე ნებისმიერი პირი, რომელიც წინასწარ განზრახულად ეხმარება სხვა პირს დანაშაულის ჩადენაში.⁵⁹ წამქეზებლობის მსგავსად, სხვაგვარადაა გადაწყვეტილი აღნიშნული საკითხი რუსეთის ფედერაციის სისხლის სამართლის კოდექსით, რომლის 33-ე მუხლშიც დეტალურადაა ჩამოთვლილი დახმარების გამოვლენის ფორმები და „აქედან გამომდინარე, იკვეთება მისი სახეებიც, კერძოდ, ფიზიკური და ფსიქიკური დამხმარე. აღნიშნული დანაწესის თანახმად, დამხმარე პირი, ვინც ეხმარება სხვა პირს

53 იქვე, გვ. 179.

54 თოდუა, ნ. და სხვები. 2019. სისხლის სამართალი ზოგადი ნაწილი (სახელმძღვანელო). მეოთხე გამოცემა, თბილისი: მერიდიანი, გვ. 424.

55 წერეთელი, თ., 1965. თანამონაწილეობა დანაშაულში, თბილისი: მეცნიერება, გვ. 157.

56 The Criminal Code of The Russian Federation, English Version, იხ. <www.Legislationline.Org.ge> [წვდომის თარიღი 17 დეკემბერი 2019].

57 მუხლი 24, საქართველოს კანონი საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსი. პარლამენტის უწყებანი 22/07/1999. # 2287.

58 გაბიანი, ა. და სხვები, 2007. სისხლის სამართლის ზოგადი ნაწილი. თბილისი: მერიდიანი, გვ. 216.

59 Article 27, The Criminal Code of The Federal Republic of Germany, [ინტერნეტი] ხელმისაწვდომია: <https://legislationline.org/sites/default/files/documents/f6/GERM_CC_en.pdf> [წვდომის თარიღი 10 მაისი 2022].

დანაშაულის ჩადენაში რჩევით, დანაშაულის ჩასადენად ინსტრუქციების მიცემით, დაბრკოლებების მოცილებით, აგრეთვე დამხმარედ ითვლება პირი, რომელიც დანაშაულის ჩადენამდე წინასწარ შეპირდება დამნაშავეს, რომ დამალავს ჩადენილ დანაშაულს, დანაშაულის ჩასადენად გამოყენებულ იარაღებსა თუ ინსტრუმენტებს და აგრეთვე პირი, რომელიც წინასწარ ჰპირდება დამნაშავეს, რომ შეიძენს დანაშაულის ჩადენის შედეგად მოპოვებულ ნივთებს.⁶⁰ საქართველოს 1960 წლის სისხლის სამართლის კოდექსშიც დამხმარის ცნება ანალოგიურად იყო რედაქტირებული. სწორედ დახმარების თავისებურების გათვალისწინებით, ქართულ იურიდიულ ლიტერატურაში გამოიყენებენ დამხმარის ორ სახეს: ფიზიკურსა და ფსიქიკურს. **„ფიზიკური დამხმარე** ეხმარება ამსრულებელს საშუალების მიცემით ან დაბრკოლების თავიდან აცილებით“.⁶¹ ე.ი. ამ დროს დამხმარე ფიზიკურად შეგნებულად განხორციელებული ნებისმიერი მოქმედებით, მეტ-ნაკლები ინტენსივობით, ხელს უწყობს, აადვილებს დანაშაულის ჩადენას.

„ფსიქიკური დახმარება გამოიხატება დანაშაულის ჩასადენად რჩევა-დარიგების მიცემაში, ამსრულებლის მიერ უკვე მიღებული დანაშაულის ჩადენის გადაწყვეტილების განმტკიცებაში“,⁶² „დამნაშავის და დანაშაულებრივი გზით მოპოვებული საგნების დაფარვის წინასწარ შეპირებაში. დამხმარის მოქმედება ამსრულებლის მიერ

განხორციელებულ დანაშაულთან მიზეზობრივ კავშირში უნდა იყოს“.⁶³ ე.ი. პირის მიერ ამსრულებლისათვის გაწეული ინფორმაციული ხასიათის დახმარება, თუ სხვა სახის შეპირება, განხორციელებული უნდა იქნეს ამსრულებლის მიერ დანაშაულის ჩადენამდე, რადგან ამ წინარე ქმედებებმა უნდა გაუადვილონ მას დანაშაულის ჩადენა. სწორედ ამიტომაცაა პირის ქმედება მიზეზობრივ კავშირში ჩადენილ დანაშაულთან (სხვა საკითხია, რომ აქ კავშირი არაა უშუალო, იგი გაშუალებულია ამსრულებლის ქმედებით). წინააღმდეგ შემთხვევაში, როდესაც პირი დამნაშავეს დანაშაულის ჩადენის შემდეგ შესთავაზებს დანაშაულებრივი გზით მოპოვებული საგნების ან დანაშაულის იარაღის დაფარვაში დახმარებას, მისი ქმედება უნდა შეფასდეს არა დახმარებად, არამედ სათანადო პირობების არსებობისას, დანაშაულის დაფარვად⁶⁴ (სსკ-ის 375-ე მუხლი). როგორც აღინიშნა, წაქეზება და ფსიქიკური (ინტელექტუალური) დახმარება, ამსრულებლის ნების ფორმირებისათვის აუცილებელ სუბიექტურ ელემენტებზე ზეგავლენის მოხდენის თვალსაზრისით, ძალიან ემსგავსებიან ერთმანეთს, რის გამოც ზოგიერთ შემთხვევაში მათი მკაფიოდ გამიჯვნა რთულდება. მათი განმასხვავებელი ძირითადი კრიტერიუმი მდგომარეობს იმაში, რომ წამქეზებელი მთელ თავის ძალისხმევას მიმართავს იქითკენ, რომ სხვა პირს აღუძრას კონკრეტული დანაშაულის ჩადენის სურვილი. ფსიქიკური

60 Article 33, The Criminal Code of the Russian Federation. 13/06/1996. N 63-FZ. [ინტერნეტი] ხელმისაწვდომია: <https://cis-legislation.com/document.fwx?rgn=1747> [წვდომის თარიღი 10 მაისი 2022].

61 ტურავა, მ., 2013. სისხლის სამართალი, ზოგადი ნაწილის მიმოხილვა. მე-9 გამოცემა. თბილისი: მერიდიანი, გვ. 332.

62 თოდუა, ნ. და სხვები. 2019. სისხლის სამართალი ზოგადი ნაწილი (სახელმძღვანელო). მეოთხე გამოცემა, თბილისი: მერიდიანი, გვ. 425.

63 მჭედლიშვილი-ჭედრიხი, ქ., 2011. დანაშაულის გამოვლინების ცალკეული ფორმები. თბილისი: მერიდიანი, გვ. 232-233.

64 გორაშვილი, გ. და სხვები, 2012. ორგანიზებული დანაშაულის თანამედროვე გამოვლინებების კრიმინალიზაციისა და სამართალშფარდების პრობლემები ქართულ სისხლის სამართალში. თბილისი, გვ. 805-806.

დამხმარე კი დანაშაულის ჩადენის გასამარტივებლად ან მართლსაწინააღმდეგო შედეგის გარანტირებულად დადგომის მიზნით, ამსრულებელს უზიარებს თავის გამოცდილებასა და უნარ-ჩვევებს, რითაც განუმტკიცებს მას დანაშაულის ჩადენის განზრახვას. **მაგალითი:** პეტრემ ურჩია ივანეს (რომელსაც სურს პავლეს მკვლელობა), რომ დანა რამდენჯერმე დაერტყა გულის არეში წაქცეული პავლესთვის, რათა შედეგი გარანტირებულად დამდგარიყო. მოცემულ შემთხვევაში პეტრე არის არა წამქეზებული, არამედ ინტელექტუალური დამხმარე, რადგან მან მკვლელობის სურვილი კი არ აღუძრა პეტრეს, არამედ „სასარგებლო რჩევის“ მიცემის გზით, ინტელექტუალურად დაეხმარა მას დანაშაულებრივი შედეგის უპირობოდ დადგომაში. ფსიქიკური დახმარების თავისებურ სახეს წარმოადგენს მორალური დახმარება, რაც გულისხმობს პირის მიერ ამსრულებლის სულიერ გამხნევებას, რის გამოც ამსრულებელი უფრო გაბედული ხდება და უყოყმანოდ სჩადის დანაშაულს. აღნიშნული სახე ინტელექტუალური დახმარებისაგან ძირითადად ობიექტური გარემოებით, ქმედების ხასიათით, განსხვავდება. კერძოდ, მოცემულ შემთხვევაში, მორალური დამხმარე, ფსიქიკური დამხმარისაგან განსხვავებით, რჩევა-დარიგებით თუ სხვა დამხმარე ინფორმაციული ხასიათის იდეების გაზიარებით კი არ განუმტკიცებს ამსრულებელს დანაშაულის ჩადენის სურვილს, არამედ იგი კონკლუდენტური ქმედებით (დანაშაულის ჩადენისას

ამსრულებელთან ერთად ყოფნა*) ან იმის შეგონებით, რომ მას სჯერა მისი, რომ იგი შეძლებს დანაშაულის ჩადენას, სულიერად ამხნევებს და თვითდაჯერებულობას მატებს ამსრულებელს დანაშაულის ჩასადენად. ე.ი. მორალური დამხმარე სასარგებლო ინფორმაციის მიწოდების გზით კი არ უმარტივებს ამსრულებელს დანაშაულის ჩადენის პროცესს, არამედ თავისი გვერდში დგომით ამსრულებელს მატებს მხნეობას, ფაქტობრივად, იგი „ზრუნავს“ ამსრულებლის კრიმინალური გუნება-განწყობილების შენარჩუნება-განმტკიცებისათვის. მაგალითად, ქურდობის განხორციელებისას დარაჯად მდგომი პირი ქურდობის ობიექტური შემადგენლობის ნიშანს – ფარულობას არ ახორციელებს, ანუ თავისი ქმედებით არ აფუძნებს ფარულობას, რადგან როდესაც ამსრულებელი ქურდობის მიზნით შედის ბინაში, რომელშიც არავინ იმყოფება, ამ შემთხვევაში იგი ისედაც ფარულად მოქმედებს (ანუ ფარულობა უკვე არსებობს), დარაჯად მდგომი პირი კი, თავისი დაპირებით, რომ საფრთხის შემთხვევაში დროულად მიაწვდის ინფორმაციას ან შეეცდება საშიშროების განეიტრალებას, შინაგანად განუმტკიცებს ამსრულებელს ქმედების ფარულად განხორციელების სურვილს. ამდენად, ეს პირი მორალურად ამხნევებს, აიმედებს ამსრულებელს, რომ მან მშვიდად განახორციელოს ბინის ფარული გაქურდვა. საბოლოოდ უნდა ითქვას, რომ ეს პირი უადვილებს ამსრულებელს ქმედების (ქურდობის) განხორციელების პროცესს, რაც,

* თუმცა, უნდა აღინიშნოს, რომ, ზოგიერთ შემთხვევაში, ამსრულებელთან ერთად მყოფი პირი არის არა მორალური დამხმარე, არამედ თანაამსრულებელი. მაგალითად, ყაჩაღობის დროს, თუ ერთი პირი, მსხვერპლს მოკვლის მუქარით სთხოვს ძვირფასეულობას და ამ დროს მეორე პირიც იქ დგას ჩუმად, ეს შემთხვევა განიხილება ყაჩაღობის საკანონმდებლო შემაღგენლობის ერთ-ერთი ნიშნის – ძალადობის მუქარის კონკლუდენტური მოქმედებით განხორციელებულად, რის გამოც ეს პირიც არის ყაჩაღობის თანაამსრულებელი. დაწვრილებით იხ. ლეკვეიშვილი, მ., მამულაშვილი, გ., თოდუა, ნ., 2019. სისხლის სამართლის კერძო ნაწილი, წიგნი 1-ლი, მე-7 გამოცემა. თბილისი: მერიდიანი, გვ. 492. ასევე, თოდუა, ნ., 2015. სისხლის სამართლის კანონმდებლობის აქტუალური საკითხები (პრობლემები და ინოვაციები) სახელმძღვანელო იურისტებისათვის, თბილისი: მერიდიანი, გვ. 37.

თავისი არსით, წარმოადგენს თანამონაწილეობას, კერძოდ, დახმარებას. ანალოგიურადაა გადაწყვეტილი საკითხი ანგლოამერიკულ სამართალშიც და დარაჯად მდგომი პირი მიიჩნევა თანამონაწილედ, კერძოდ, დამხმარედ.⁶⁵ ამდენად, მორალური დახმარება, ფსიქიკური დახმარებისაგან განსხვავებით, თავისი ხასიათით, უფრო მეტად პერსონალურია და მთლიანად მიმართულია ამსრულებლის შინაგანი, დანაშაულებრივი მოტივაციის ამალღებისაკენ.

დასკვნა

საკვლევი საკითხის ქართული და უცხოური კანონმდებლობების ჭრილში შეფასებისა და გაანალიზების გათვალისწინებით შეგვიძლია შევაჯამოთ კონკრეტულ პრობლემატურ საკითხთა წრე. კერძოდ, პირველ რიგში, უნდა აღინიშნოს, რომ ქართული სისხლის სამართლის კანონმდებლობა, გერმანული და ინგლისური კანონმდებლობებისაგან განსხვავებით, ბევრად უფრო ზუსტად, მკაფიოდ და არაორაზროვნად გვთავაზობს თანამონაწილეობის ინსტიტუტის კონსტიტუციურ ასპექტებს, რომლებიც, თავის მხრივ, მნიშვნელოვან კრიტერიუმებად გვევლინებიან თანამონაწილეობით ჩადენილ დანაშაულში თანამონაწილეთა ქმედებების სწორი კვალიფიკაციისათვის. ასევე განისაზღვრა, რომ დანაშაულში თანამონაწილეობა შესაძლებელია მხოლოდ პირდაპირი განზრახვით – მისი ორივე სახით (პირველი და მეორე ხარისხის პირდაპირი განზრახვა). ქართული სისხლის სამართლის კანონმდებლობით გათვალისწინებული თანამონაწილეობის ინსტიტუტი, განსხვავებით გერმანული და ინგლისური სამართლით გათვალისწინებული ანალოგიური ინსტიტუტებისაგან,

სამართლებრივი თვალსაზრისით, ადგილს არ ტოვებს სხვაგვარი ინტერპრეტაციისათვის, ვინაიდან სისხლის სამართლის კოდექსით პირდაპირაა დადგენილი პირის ქმედების თანამონაწილედ მიჩნევისათვის ის სამართლებრივი ნიშნები (ფარგლები), რომლებიც, თავის მხრივ, საკმაოდ ზუსტი და არაორაზროვანია. შესაბამისად, თანამონაწილეობისათვის დადგენილი ამგვარი კანონისმიერი ფარგლების, ნებისმიერი განმარტების მეთოდით, მისთვის სხვანაირი ინტერპრეტაციის მიცემა, მისი შეზღუდვა თუ, პირიქით, განვრცობა, თუნდაც რომელიმე თეორიისათვის მორგების თვალსაზრისით, დაუშვებელია.

65 წიქარიშვილი, კ., 2016. დანაშაულში თანამონაწილეობის დროს მიზეზობრივი კავშირის საკითხი ქართულ და ანგლოამერიკულ სისხლის სამართალში. სამართლის ჟურნალი, 1, გვ. 324.

ბიბლიოგრაფია:

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. გაბიანი, ა. და სხვები, 2007. სისხლის სამართლის ზოგადი ნაწილი. თბილისი: მერიდიანი.
2. გამყრელიძე, ო., 2013. სისხლის სამართლის პრობლემები. ტომი მესამე, თბილისი: მერიდიანი.
3. გორაშვილი, გ. და სხვები, 2012. ორგანიზებული დანაშაულის თანამედროვე გამოვლინებების კრიმინალიზაციისა და სამართალშემარტების პრობლემები ქართულ სისხლის სამართალში. თბილისი.
4. თოდუა, ნ. და სხვები, 2019. სისხლის სამართალი ზოგადი ნაწილი (სახელმძღვანელო). მეოთხე გამოცემა, თბილისი: მერიდიანი.
5. თოდუა, ნ., 2015. სისხლის სამართლის კანონმდებლობის აქტუალური საკითხები (პრობლემები და ინოვაციები). სახელმძღვანელო იურისტებისათვის, თბილისი: მერიდიანი.
6. ტურავა, მ., 2013. სისხლის სამართალი ზოგადი ნაწილის მიმოხილვა. მე-9 გამოცემა, თბილისი: მერიდიანი.
7. მჭედლიშვილი-ჭედრიხი, ქ., 2011. დანაშაულის გამოვლინების ცალკეული ფორმები. თბილისი: მერიდიანი.
8. ლეკვიშვილი, მ., მამულაშვილი, გ. და თოდუა, ნ., 2019. სისხლის სამართლის კერძო ნაწილი. წიგნი პირველი, მე-7 გამოცემა, თბილისი: მერიდიანი.
9. ვესელსი, ი. და ბოილკე, ვ., 2010. სისხლის სამართლის ზოგადი ნაწილი – დანაშაული და მისი აგებულება. რედაქტორი ი. დვალიძე, თბილისი.
10. წერეთელი, თ., 1965. თანამონაწილეობა დანაშაულში. თბილისი: მეცნიერება.
11. წერეთელი, თ., 2007. სისხლის სამართლის პრობლემები. ტომი მეორე. თბილისი: მერიდიანი.
12. წიქარიშვილი, კ., 2016. დანაშაულში თანამონაწილეობის დროს მიზეზობრივი კავშირის საკითხი ქართულ და ანგლოამერიკულ სისხლის სამართალში. სამართლის ჟურნალი, 1.
13. წიქარიშვილი, კ., 2020. განზრახვის და გაუფრთხილებლობის საკითხი დანაშაულში

თანამონაწილეობის დროს ქართულ და ამერიკულ სისხლის სამართალში. სამართლის ჟურნალი, 1.

14. Elliot, C. and Quinn, F., 2014. Criminal Law. Tenth edition, Edinburgh. (in English)
15. Loveless, J., 2012. Criminal Law, Third Edition. Oxford University Press. (in English)

ნორმატიული მასალა:

1. საქართველოს კანონი საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსი. პარლამენტის უწყებანი 22/07/1999. # 2287.
2. The Criminal Code of The Federal Republic of Germany, [ინტერნეტი] ხელმისაწვდომია: <https://legislationline.org/sites/default/files/documents/f6/GERM_CC_en.pdf> [წვდომის თარიღი 10 მაისი 2022]. (in English)
3. The Criminal Code of the Russian Federation. 13/06/1996. N 63-FZ [ინტერნეტი] ხელმისაწვდომია: <<https://cis-legislation.com/document.fwx?rgn=1747>> [წვდომის თარიღი 10 მაისი 2022]. (in English)

Bibliography:

Used Literature:

1. Gabiani, A. and Others, 2007. The General Part of Criminal Law (Textbook). Tbilisi: Meridiani. (in Georgian)
2. Gamkrelidze, O., 2013. The Problems of Criminal Law. Third volume. Tbilisi: meridian. (in Georgian)
3. Gorashvili, G. and Others. 2012. The problems of organized crimes of contemporary demonstration criminalization and law conform in Georgian criminal law. Tbilisi, (in Georgian)
4. Todua, N., 2015. The Actual Matters of Legislation Criminal Law (Problems and Innovations) Textbook for Lawyers. Tbilisi: Meridiani. (in Georgian)
5. Todua, N. and Others, 2019. Criminal Law, General Part (Textbook). Tbilisi: Meridiani. (in Georgian)
6. Turava, M., 2013. Criminal Law, the Review of General Part. Ninth edition. Tbilisi: Meridiani. (in Georgian)

7. Mchedlishvili-Hedrikhi, K., 2011. Criminal Law, General Part, The Certain Forms of Crime Demonstration. Meridiani. (in Georgian)
8. Lekveishvili, M., Mamulashvili, G. and Todua, N., 2019. Criminal Law, private part. book first, seven edition. Tbilisi: Meridiani. (in Georgian)
9. Vesels, I. and Boilke V., 2010. General Part of Criminal Law, Guilt and its Composition, editor Dvalidze, I., Tbilisi. (in Georgian)
10. Tsereteli, T., 1965. Complicity in Crime. Tbilisi: Science. (in Georgian)
11. Tsereteli, T., 2007. The Problems of Criminal Law. Second volume. Tbilisi: meridiani. (in Georgian)
12. Tsikarishvili, K., 2016. Causation of Crime Complicity in Georgian and Anglo-American Criminal Law. Journal of law, 1. (in Georgian)
13. Tsikarishvili, K., 2020. Causation of Crime Complicity in Georgian and Anglo-American Criminal Law. Journal of law, 1. Intent and Negligence in crime complicity in Georgian and American criminal law. Journal of law, 1. (in Georgian)
14. Elliot, C. and Quinn, F., 2014. Criminal Law. Tenth edition, Edinburgh. (in English)
15. Loveless, J., 2012. Criminal Law, Third edition. Oxford University Press. (in English)
2. Article 27, The Criminal Code of The Federal Republic of Germany. [online] available at: https://legislationline.org/sites/default/files/documents/f6/GERM_CC_en.pdf [Accessed 10 May 2022]. (in English)
3. Article 23, Law of Georgia Criminal Code of Georgia. The Notifications of Parliament 22/07/1999. # 2287. (in Georgian)
4. Gorashvili, G. and Others, 2012. The Problems of Organized Crimes of Contemporary Demonstration Criminalization and Law Conform in Georgian Criminal Law. Tbilisi, pp. 805-806. (in Georgian)
5. Gamkrelidze, O., 2013. The Problems of Criminal Law. Second volume. Tbilisi: lawyers's universe, p. 274. (in Georgian)
6. Gamkrelidze, O., 2013. The Problems of Criminal Law. Third volume. Tbilisi: meridiani, p. 282. (in Georgian)
7. Gabiani, A. and Others, 2007. The General Part of Criminal Law (Textbook). Tbilisi: Meridiani, p. 132. (in Georgian)
8. Gamkrelidze, O., 2013. The Problems of Criminal Law. Third volume. Tbilisi: Meridiani, p. 277. (in Georgian)
9. Gamkrelidze, O., 2013. The Problems of Criminal Law. Third volume. Tbilisi: Meridiani, p. 276. (in Georgian)
10. Gabiani, A. and Others, 2007. The General Part of Criminal Law (Textbook). Tbilisi: Meridiani, p. 199. (in Georgian)
11. Gamkrelidze, O., 2013. The Problems of Criminal Law. Third volume. Tbilisi: meridiani, p. 274. (in Georgian)
12. Todua, N. and Others, 2019. Criminal Law, General Part (Textbook). Tbilisi: Meridiani, pp. 407-408. (in Georgian)
13. Todua, N. and Others, 2019. Criminal Law. General Part (Textbook). Tbilisi: Meridiani, pp. 404-405. (in Georgian)
14. Turava, M., 2013. Criminal Law, the Review of General Part. ninth edition. Tbilisi: publishing house Meridiani. p. 334. (in Georgian)
15. Tsereteli, T., 2007. The Problems of Criminal Law. Second volume. Tbilisi: meridiani, p. 5. (in Georgian)
16. Tsikarishvili, K., 2016. Causation of Crime Complicity in Georgian and Anglo-American Criminal Law. Journal of law, 1. p. 316. (in Georgian)

Normative Materials:

1. Law of Georgia Criminal Code of Georgia. The Notifications of Parliament 22/07/1999. # 2287. (in Georgian)
2. The Criminal Code of The Federal Republic of Germany, [online] available at: https://legislationline.org/sites/default/files/documents/f6/GERM_CC_en.pdf [Accessed 10 May 2022]. (in English)
3. The Criminal Code of the Russian Federation. 13/06/1996. N 63-FZ [online] available at: <https://cis-legislation.com/document.fwx?rgn=1747> [Accessed 10 May 2022]. (in English)

References:

1. Article 7, Law of Georgia Criminal Code of Georgia. The Notifications of Parliament 22/07/1999. # 2287. (in Georgian)

17. Tsereteli, T., 1965. Complicity in crime. Tbilisi: science, p. 5. (in Georgian)
18. Tsereteli, T., 2007. The Problems of Criminal Law. Second volume. Tbilisi: meridiani. p. 200. (in Georgian)
19. Ibid. p. 200. (in Georgian)
20. Tsikarishvili, K., 2020. Causation of Crime Complicity in Georgian and Anglo-American Criminal Law. Journal of law, 1. Intent and Negligence in crime complicity in Georgian and American criminal law. Journal of law, 1. p. 308. (in Georgian)
21. Turava, M., 2013. Criminal Law, the Review of General Part. Ninth edition. Tbilisi: Meridiani. p. 333. (in Georgian)
22. Todua, N. and Others, 2016. Criminal Law, General Part (Textbook). Tbilisi: Meridiani, p. 268. (in Georgian)
23. Loveless, J., 2012. Criminal Law, Third edition. Oxford University Press, p. 226. (in English)
24. Tsereteli, T., 1965. Complicity in crime. Tbilisi: Science, p. 149. (in Georgian)
25. Lekveishvili, M., Mamulashvili, G. and Todua, N., 2019. Criminal Law, private part, book first, seven edition. Tbilisi: Meridiani, p. 486. (in Georgian)
26. Ibid. p. 465. (in Georgian)
27. Todua, N. and Others, 2019. Criminal Law, General Part (Textbook). Tbilisi: Meridiani, pp. 482-483. (in Georgian)
28. Ibid. p. 403.
29. Ibid. p. 440.
30. Todua, N. and Others, 2019. Criminal Law, General Part (Textbook). Tbilisi: Meridiani, p. 403. (in Georgian)
31. Ibid. pp. 482-483. (in Georgian)
32. Gabiani, A. and Others, 2007. The General Part of Criminal Law (Textbook). Tbilisi: Meridiani, p. 198. (in Georgian)
33. Ibid. pp. 198-199. (in Georgian)
34. Mchedlishvili-Hedrikhi, K., 2011. Criminal Law, General Part, The Certain Forms of Crime Demonstration. Meridiani. P. 136. (in Georgian)
35. Elliot, C. and Quinn, F., 2014. Criminal Law. Tenth edition, Edinburgh, p. 302. (in English)
36. Vesels, I. and Boilke V., 2010. General Part of Criminal Law, Guilt and its Composition, editor Dvalidze, I., Tbilisi, p. 315. (in Georgian)
37. Todua, N., 2015. The Actual Matters of Legislation Criminal Law (Problems and Innovations) Textbook for Lawyers. Tbilisi: Meridiani, p. 71. (in Georgian)
38. Todua, N. and Others, 2019. Criminal Law, General Part (Textbook). Tbilisi: Meridiani, p. 401. (in Georgian)
39. Lekveishvili, M., Mamulashvili, G. and Todua, N., 2019. Criminal Law, private part, book first, seven edition. Tbilisi: Meridiani, p. 91. (in Georgian)
40. Article 33, The Criminal Code of the Russian Federation. 13/06/1996. N 63-FZ [online] available at: <https://cis-legislation.com/document.fwx?rgn=1747> [Accessed 10 May 2022]. (in English)
41. Gamkrelidze, O., 2013. The Problems of Criminal Law. Third volume. Tbilisi: Meridiani. p. 275. (in Georgian)
42. Elliot, C. and Quinn, F., 2014. Criminal Law, Tenth edition, Edinburgh, p. 303. (in English)
43. Todua, N. and Others, 2019. Criminal Law, General Part (Textbook). Tbilisi: Meridiani, p. 421. (in Georgian)
44. Turava, M., 2013. Criminal Law. the review of General Part. ninth edition. Tbilisi: Meridiani, p. 331. (in Georgian)
45. Gabiani, A. and Others, 2007. The General Part of Criminal Law (Textbook). Tbilisi: Meridiani, p. 212. (in Georgian)
46. Todua, N., 2015. The Actual Matters of Legislation Criminal Law (Problems and Innovations) Textbook for Lawyers. Tbilisi: Meridiani, p. 46. (in Georgian)
47. Gabiani, A. and Others, 2007. The General Part of Criminal Law (Textbook). Tbilisi: Meridiani, p. 213. (in Georgian)
48. Article 24, Law of Georgia Criminal Code of Georgia. The Notifications of Parliament 22/07/1999. # 2287. (in Georgian)
49. Gabiani, A. and Others, 2007. The General Part of Criminal Law (Textbook). Tbilisi: Meridiani, p. 214. (in Georgian)
50. Gamkrelidze, O., 2013. The Problems of Criminal Law. Third volume. Tbilisi: Meridiani. p. 276. (in Georgian)
51. Todua, N., 2015. The Actual Matters of Legislation Criminal Law (Problems and Innovations) Textbook for Lawyers. Tbilisi: Meridiani, p. 53. (in Georgian)
52. Tsereteli, T., 1965. Complicity in crime. Tbilisi: Science, pp. 154-155. (in Georgian)

53. Tsereteli, T., 2007. The Problems of Criminal Law. Second volume. Tbilisi: Meridiani, p. 159. (in Georgian)
54. Ibid. p. 159. (in Georgian)
55. Ibid. p. 179 (in Georgian)
56. Todua, N. and Others, 2019. Criminal Law, General Part (Textbook). Tbilisi: Meridiani, p. 424. (in Georgian)
57. Tsereteli, T., 1965. Complicity in crime. Tbilisi: Science, p. 157. (in Georgian)
58. Article 33, The Criminal Code of the Russian Federation. 13/06/1996. N 63-FZ [online] available at: <<https://cis-legislation.com/document.fwx?rgn=1747>> [Accessed 10 May 2022]. (in English)
59. Article 24, Law of Georgia Criminal Code of Georgia. The Notifications of Parliament 22/07/1999. # 2287. (in Georgian)
60. Gabiani, A. and Others, 2007. The General Part of Criminal Law (Textbook). Tbilisi: Meridiani, p. 216. (in Georgian)
61. Article 33, The Criminal Code of the Russian Federation. 13/06/1996. N 63-FZ [online] available at: <<https://cis-legislation.com/document.fwx?rgn=1747>> [Accessed 10 May 2022]. (in English)
62. Turava, M., 2013. Criminal Law, the review of General Part. ninth edition. Tbilisi: Meridiani. p. 332. (in Georgian)
63. Todua, N. and Others, 2019. Criminal Law, General Part (Textbook). Tbilisi: Meridiani, p. 425. (in Georgian)
64. Mchedlishvili-Hedrikhi, K., 2011. Criminal Law, General Part, The Certain Forms of Crime Demonstration. Meridiani. pp. 232-233. (in Georgian)
65. Tsikarishvili, K., 2016. Causation of Crime Complicity in Georgian and Anglo-American Criminal Law. Journal of law, 1. p. 324. (in Georgian)